

Corsendonk® bier

Pater

Zacht en donker.

Agnus

Pittig en blond.

CORSENDONCA

Trimestrieel tijdschrift
13de jaargang
Nr. 4, december 1996
ISSN 0779-5785

V.l.: Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St. Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© *CORSENDONCA* : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "*Uit Corsendonca*" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : De parochiekerk "Sint-Antonius" van Oosthoven en E.H.Jozef Kruyfhoofd (°11 maart 1853 +28 november 1921), eerste pastoor van de parochie Oosthoven.

CORSENDONCA

VOORWOORD

Het jaareinde is traditioneel de periode waarin er teruggeblikt wordt op het afgelopen jaar en de eindbalans wordt opgesteld. 1996 is voor heemkundekring "*Corsendonca*" een enorm geslaagd jaar geworden. Op het gebied van het historisch onderzoek heeft onze kring heel wat nieuwe gegevens over het ontstaan van Oud-Turnhout aan het licht gebracht tijdens het succesvol archeologisch project van de zomermaanden. De middeleeuwse wandeling door Oud-Turnhout heeft er voor gezorgd dat we dit dorp met nieuwe ogen kunnen bekijken. Maar ook daarnaast hebben we niet stil gezeten. In ons tijdschrift verschenen verschillende boeiende artikels over het Oud-Turnhouts verleden, we brachten een vriendenbezoek aan onze collega's uit Arendonk en we hielpen mee aan "Toeren tussen Torens" en de fietszoektocht van de KWB. Maar ook voor het behoud van het dorpsverleden sprongen we in de bres: voor het Mariabeeld op het dorpsplein voerden we actie en de recent ontdekte waterput op het dorpsplein hebben we laten onderzoeken. Ook in het nieuwe jaar zijn we niet van plan om op onze lauweren te gaan rusten. In stilte wordt er reeds gewerkt aan "Oud-Turnhout en zijn verleden 4" dat eind volgend jaar van de persen moet rollen. En natuurlijk blijft het tijdschrift onze aandacht behouden. U ziet het: ook in 1997 blijft het boeiend om lid te zijn van "*Corsendonca*". Door het minieme bedrag van 250 BEF over te schrijven op rekening nummer 001-1085134-71 van Heemkundekring Corsendonca, Dorp 31 te Oud-Turnhout blijft u ook in het nieuwe jaar lid van onze vereniging en steunt u onze werking. Wij wensen u alvast prettige feestdagen toe en een gelukkig 1997!

Wim van Hout

Eugeen Sels

In Gods liefde is opgenomen
De Heer
EUGEEN SELS

Geboren te Oud-Turnhout op 5 augustus 1922.
Overleden te Zondereigen op 30 oktober 1996.

Was 35 jaar gehuwd met mevrouw
Anna Verschuere, die overleden is op
3 januari 1985.
Gedurende 7 jaar de echtgenoot van
mevrouw Maria Versmissen.

Houder van de burgerlijke medaille 1ste klas
en de gouden palmen in de Kroonorde.
Gewezen schepen van de gemeente
Oud-Turnhout.
Secretaris van de KBG te Zondereigen.
Lid van de Landelijke Gilde Oud-Turnhout.
Lid van het Sint-Bavokoor Oud-Turnhout.
Lid van de KBG Sint-Bavo Oud-Turnhout.

Ik kijk naar buiten, hier dicht bij het raam,
ik denk aan ons tweeën en zeg stil je naam.
Waarom moest dit gebeuren?
Waarom ben je heengegaan?
Ik heb alleen nog een foto
en een stil verdriet voortaan.

Ik weet wat jij zou zeggen : treur niet zo om mij,
want alles in het leven gaat heel snel voorbij.
Zeven jaar zijn we gelukkig getrouwd.
Je had een hart van goud.
In je ziekte voelden we beiden aan wat echte
liefde is,
we waren tot een eenheid vergroeid.
Uw kinderen waren altijd rondom je,
ze waren allemaal zo goed voor mij,
zodat ik in hun nabijheid de grote reis kon
aanvatten
naar het land van waar geen wederkeert.
Ook onze kleinkinderen hebben veel leuke
gebracht en we droomden voor hen van een
zonnige toekomst.
Ik dank u voor uw liefde en voor de vele
bloemen.
De bloemen spreken ook hun taal :
de taal der liefde bij vreugde en verdriet.
Je bent nu in de hemel, waar Anna op je wacht.
Je bent niet dood, God heeft alleen je lichaam
weggenomen,
niet wat je was en ook niet wat je zei.
Nu jij mijn handen niet meer aan kunt raken,
raak je mijn hart nog dieper aan.
Al doet de scheiding nog zo'n pijn,
toch wil ik je heel dankbaar zijn
voor alles wat je was voor mij !

De familie dankt voor uw bezoek, uw mee-leven
en de steun van uw gebed.

IN MEMORIAM EUGEEN SELS

Op 30 oktober 1996 overleed op 74-jarige leeftijd te Zondereigen Eugeen Sels, vader van onze ondervoorzitter Jan Sels.

Eugeen Sels is gedurende 30 jaar raadslid en schepen van Oud-Turnhout geweest. In 1958 werd hij met 147 stemmen verkozen als kandidaat van de Boerenbond. Van 1977 tot 1988 was hij schepen van Openbare Werken en eerste schepen. Hij zorgde voor de uitbouw van het rioleringsnet en tevens voor de verharding van vele wegen. De afwatering en de goedgeruimde grachten waren tevens belangrijke initiatieven van zijn hand.

Daarnaast is hij zaakvoerder geweest van Aveve, bestuurslid van de Landelijke Gilde en A.B.B.-agent.

Wij hebben Eugeen Sels leren kennen als een zeer geëngageerd man, die graag bereid was om aan verschillende initiatieven mee te werken. Hij was bovendien een enorm boeiend verteller en droeg onze vereniging een warm hart toe. In het septembernummer uit 1994 van "Corsendonca" publiceerden wij nog een uitgebreid interview met Eugeen, en met zijn vele tips en opmerkingen heeft hij een grote inbreng gehad bij het boek "100 jaar landelijk leven".

Op 6 november 1996 werd hij te Zondereigen begraven. De aanwezigheid van vele Oud-Turnhoutenaren bewijst dat hij nog heel wat betekende voor onze gemeenschap.

Wij bieden de familie bij deze onze oprechte blijken van medeleven aan.

Wim van Hout

OUD-TURNHOUT TEN TIJDEN VAN MIJN JEUGDJAREN

Oud-Turnhout bestond uit drie parochies : Het centrum, (parochie St. -Bavo), Oosthoven (parochie St. -Antonius) en Schoonbroek (parochie St. -Job). Later na de oorlog in 1947, is daar nog de parochie van 't Zwaneven bijgekomen (de parochie van Maria Onbevleete Ontvangenis). Later in de jaren zestig, werd Schoonbroek bij Retie gevoegd, zeer tot ongenoegen van deze inwoners. Laten wij ons beperken tot het centrum, daar ik Oosthoven en Schoonbroek niet zo goed ken. Deze inwoners hadden hun eigen uitgaansleven en eigen gewoontes, anders dan de mensen van het centrum. Er bestond zelfs tussen deze drie gemeenschappen een zekere rivaliteit. De grens tussen Turnhout en het centrum liep juist achter de koffiebranderij "De Miko". Het hof van Van Mierlo was Oud-Turnhout. De ringlaan, de Miko, en langs de overkant Colruyt enz... bestonden nog niet. Langs de overkant aan 't blauw loopke stonden enkele kleine werkmanswoningen, een beetje verder een hoekcafé "De oude Ster" dan nog enige mooie burgershuizen tot aan de Aa. Op de hoek van de Dijkzijde had men een café "Bij den Bax" veekoopman. Langs de linkerzijde (kant Van Mierlo) een viertal huizen tot aan de Nadorst, met weiden en velden; men kon tot in Oosthoven zien. Juist voor de wissel had men ook een leerlooierij. De wissel was een driehoekig pleintje waar de trams soms goederenwagens plaatsten om geladen of gelost te worden. Ook had men daar een dubbel spoor, zo konden de trams die uit de tegenovergestelde richting kwamen elkaar wisselen, want deze reden maar op één spoor. Vandaar de naam "De Wissel". Op de wissel had men het café van Van Eemeren (aannemer). Verder

naar het centrum juist voor "de Aa" (d'haag, zeiden de mensen) woonde Embrechts, jaren Burgemeester geweest. Dan verder tot aan de splitsing met de Stw. Op Oosthoven langs beide kanten van de baan (die bestond uit kasseien) weiden; (deze hadden de Duitsers in '44 bij het terugtrekken vol mijnen gelegd, nadat zij de twee bruggen over het beekje in de lucht lieten springen.) Van daar uit kwam men in 't eigenlijke centrum van het dorp met links de Kerkstraat, een straat vol geplant met eiken bomen. In die straat die naar het kerkplein liep, woonden de meest gegoede burgers. Op het einde van de straat links had men een klein boerderijtje met lindebomen ervoor. Het boerderijtje van de Toones was tegelijkertijd café. Recht over de kerk stond ook een café-boerderij, bij den Bax, veel vroeger jaren eigendom en uitgebaat door de Familie Luyten. Achter de kerk, naar de Draaiboom, stonden er misschien 8 huisjes, zeker niet méér, al de rest was velden en weiden tot aan de boerderij van Pas. Achter Pas, de heide en bossen, die zich uitspreidde tot Arendonk. Aan die bossen had men de broederspleinen, enkele kleine voetbalvelden, die de Broeders van St.-Victor daar aangelegd hadden, als recreatie voor hun internen (St.-Vic. was een internaat voor jongens). Dezen kwamen er iedere donderdag namiddag te voet vanuit Turnhout spelen. De weg naar de draaiboom was een heirbaan nog aangelegd door de Romeinen en was in die tijd de hoofdweg naar Arendonk. Wanneer men vanuit de Kerkstraat naast het kerkhofmuurke rechtdoor ging, kwam men in een karrespoor terecht dat naar de Schuurhovense bergen liep; daar stond geen enkel huis. Vanaf het kerkplein parallel met de Kerkstraat had men de Van Der Beken Pasteellaan, deze was van recentere datum en was prachtig aangelegd met kastanjabomen. Het was een echte dreef. In de zomer, wanneer deze bomen in volle bloei stonden, kon

men amper de blauwe hemel door het lover zien. De logge boerekarren konden er maar juist onderdoor wanneer boeren hun graanoogst binnenhaalden. Hier woonde de gewone klasse van het volk, mensen die goed hun kost verdienden maar minder intellectueel gevormd waren. (De eerste socialisten kwamen uit deze burgerij.) Juist voorbij de boerderij van Clijmans (links richting gemeentehuis) had men een klein paadje, het kerkepad, dat op het pausenstraatje uitgaf. Recht daar tegenover had men het padje van de Gers dat achter de hovingen van de Kerkstraat liep met het padje van Van Hal dat de verbinding was tussen de Bekenlaan en de Kerkstraat (gemakkelijk om naar de meisjesschool te gaan en van uit de Kerkstraat naar de jongensschool.) Achter de boerderij van Clijmans allemaal velden en weiden tot aan het Brooseinde waar ook enkele boeren de dorre Kempische grond bewerkten.

Vanaf het kerkepad tot aan de grote baan was de V.D. Bekelaan goed bevolkt. Dan had men het dorpsplein met zijn gemeentehuis. Voor het gemeentehuis lag een park afgezet met prachtige eiken bomen. Het park was afgezet met draad en mocht men niet betreden. Daar achter had men een driehoekig pleintje; hierop speelden wij voetbal, tot ergernis van de grote mensen wiens ruiten regelmatig aan diggelen vielen. Op die kleine driehoek stond ook de jaarlijkse kermis. De Van der Bekenlaan is later aangelegd dan de Kerkstraat. Vooraleer deze aangelegd was, was er een pad juist naast het huis destijds bewoond door Sooi Bauwens. Dit padje liep zo naar het kerkepad dat ik zo juist heb aangehaald. Dat wegeltje draaide aan het pausenstraatje links af door de velden naar het Brooseinde. Op het einde van die pad, sloeg men dan links af en kwam men zo op de heirbaan terecht die naar de draaiboom liep. Met de driedaagse kruisprocessie werd deze weg nog gevolgd.

Achter het gemeentehuis had men de Neerstraat (de Smetstraat zeiden de mensen). Deze liep naar de Lage en Hoge Darisdonk en naar de Schoutehoef. d'Eigen was de straat die naar Zevendonk liep. Dan had men natuurlijk de Stw. Op Mol richting Zwaneven, met de Molenbergen, de Sijskesrij, 't Brooseinde en het gehucht Rhode waar men regelmatig naar op bedevaart ging. In het dorp zelf, tussen de V.D. Bekenlaan en de kerkstraat had men acht cafés (of herbergen, zoals men in die tijd cafés noemde). Links van het pleintje richting Turnhout vier : bij Louis Verhaegen (nadien Frans Smets) bij de familie Verdonck (waar verschillende verenigingen hun lokaal hadden waaronder de fanfare) bij Mieke van Heuckelom (later Jef Verdonck junior) en bij Polleke Melis, recht tegenover de Kerkstraat (duivenlokaal). Op de hoek van de Kerkstraat was men bij Jef Nijs (parochiezaal) verderop bij Charel Van Gool (voetballokaal). Dan had men bij de Gers "(ook duivenlokaal en het lokaal van de socialisten," met daarachter een grote zaal waar men toneel speelde) uiteindelijk had men dan de Tramhalt. Het café van de Gers was bij de pastoor niet zo goed aangeschreven daar de socialisten er regelmatig vergaderden. Bij het beëindigen van het café van de Familie Verdonck, hebben (bij gebrek aan een andere zaal) de fanfaren ook hun lokaal bij de Gers genomen.

Moesten vele van onze voorouders terugkomen, zouden zij Oud-Turnhout niet meer terug kennen. Iedereen kende iedereen en het was er goed om wonen, ver (maar 2 km.) van de drukke stad Turnhout.

Het boeren leven

In Oud-Turnhout had men eigenlijk geen industrie. Buiten de pannenfabriek had men nog enige leerlooierijen, misschien hier

of daar nog enkele kleine ondernemingen doch verder niets. De meeste mensen gingen naar Turnhout werken in de papierfabrieken, de staal- en ijzergieterij Allard of naar de cementfabriek in Ravels. Wel waren er verschillende kleine boerderijen waar de boer zijn kost probeerde te verdienen met het bewerken van de zanderige Kempische grond.

Het boerenleven was volledig anders ingesteld dan nu. Van Coöperatieven, melkerijen enz... was er nauwelijks sprake. Kippenbatterijen, mestvarkensstallen bestonden niet. De kippen liepen rond in een ren of zelfs los op het erf. Van hetgeen zij legden nam de boer eerst het zijne; de rest werd verkocht op de Turnhoutse markt of rechtstreeks op de boerderij aan de mensen van het dorp. Hetzelfde gebeurde met de melk en de boter. Zelfs aardappelen en groenten kon men er kopen. De koeien werden ook anders gevoed. 's Zomers stonden zij in de weide, doch werden 's avonds binnengehaald om gemolken te worden. Dat gebeurde met de hand. Dan werden zij nog bijgevoerd met klaver of jong gras. In de herfst waren het bieten, rapen of spurrie, tot zolang de voorraad (hetgeen de boer gezaaid had) op was; dan kregen zij hooi te eten hetwelke de boer had opgeslagen tijdens de zomer. Dit bracht voor deze mensen heel wat werk mee.

De oogst binnen doen gebeurde ook gans anders dan nu. Men zag alleen ganse velden koren, tarwe en haver (speciaal gezaaid voor het paard). Hier en daar zag je een hoek gerst en ook hier en daar een hoekje boekweit, doch geen maïs velden. Wanneer de oogst begon, waren er steeds handen tekort op de boerderij. Alles moest vlug gaan. Men moest van het warme zomerweer profiteren om alles droog binnen te krijgen. Was er al eens een slechte zomer, gebeurde het wel eens dat men hier en daar nog een veld zag met korenhoopkens waarvan het graan reeds aan

het ontkiemen was daar de boer de tijd niet had gehad om zijn graan binnen te rijden. Wat natuurlijk een ramp was.

Zoals geschreven, alles moest vlug gaan en het was dan ook hard werken. Eerst werd er met pik (met de hand) rondom het veld dat geoogst moest worden, een goeie meter afgedaan, om met de pikmachine, die door een paard getrokken werd, plaats te geven om te kunnen maaien. Om de 10 meter stond er iemand om achter de maaimachine de schoven te binden. Deze werden dan rechtgezet in hopen van twaalf en bleven dan een dag of zes staan om te drogen. Dan werd alles op een grote kar geladen en naar de schuur gedaan om later in het jaar gedorst te worden. Na de oogst moest men de aardappelen rooien. Dit ging volledig met de hand. De boer stak met een riek de struiken los, achter hem kwamen er dan vier of vijf mensen op handen en voeten nagekropen om de knollen uit de grond te wroeten. Intussen moest er hier of daar een veld opgeploegd worden om spurrie of rapen te zaaien voor de nazomer. Nadien begon men dan met het grote ploegwerk en werden de akkers klaar gelegd om terug koren enz... te zaaien voor het volgende jaar. Ge ziet, het boeren leven was een zeer harde stiel. Dagen van zeven tot achttien uren werken waren geen zeldzaamheid, zeker in de zomer niet. En wanneer het in de winter wat kalmer was, werd er hout gekapt voor de stoof en voor verkoop. (mazoutvuren en gasvuren bestonden er niet.)

Zij hadden gewoonlijk enkele varkens, één voor eigen gebruik, de andere werden verkocht aan de plaatselijke slachter. Nu kweekt men varkens tot zij zo'n honderd kilo wegen, toen waren het allemaal beesten van rond de 150 kg goed vetgemest voor het spek. Het waren echte spekvarkens. Het vlees was misschien van minder kwaliteit, maar daar was het niet om te doen. Spek (hoe vetter hoe liever) moest er zijn en over cholestrol werd

er niet gesproken. Kalfsvlees was er zeer weinig. De kalveren werden de weide ingejaagd. De mooiste exemplaren werden er uitgehaald om de veestapel op getalsterkte te houden of om eventueel uit te breiden. Een boer (en dat was reeds ne goeien boer) had gewoonlijk een twaalfstal koeien. De andere werden verkocht, doch kweken om werkelijk te verdienen deed men niet.

Hoe leefde men vroeger!

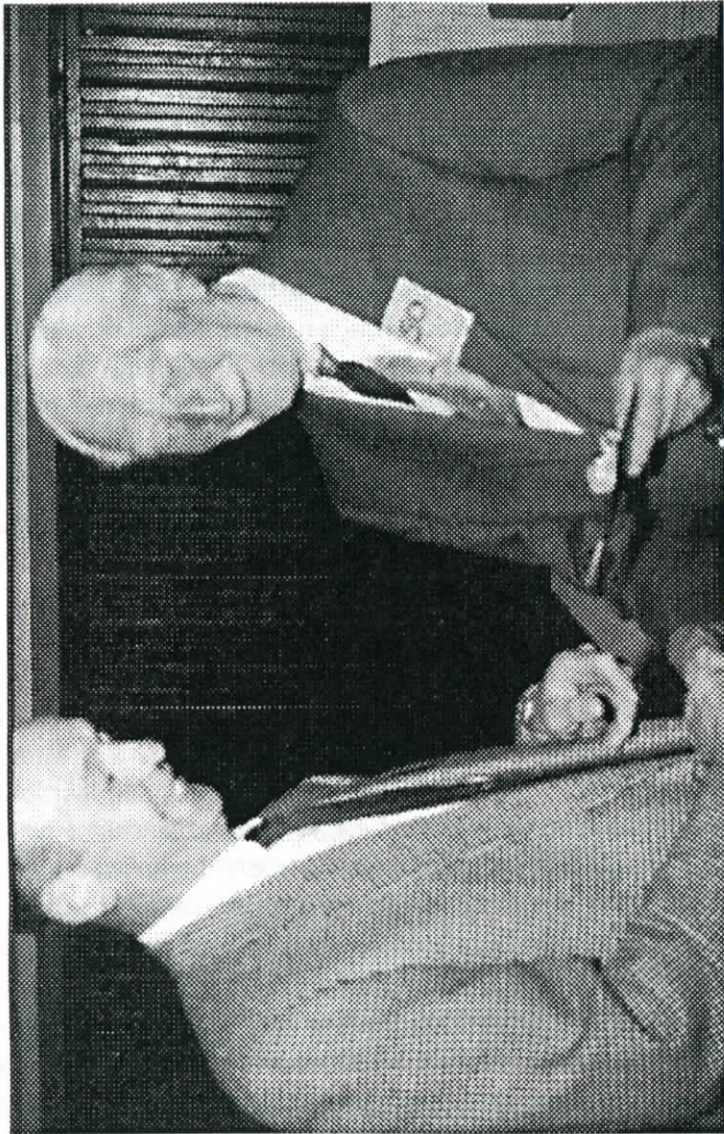
Vroeger leefden onze ouders voor hun kinderen. Huishoudens met 8 en 9 zelfs 12 kinderen waren geen uitzonderingen. De man werkte op de fabriek en was de kostwinner. De vrouw deed het huishouden, zorgde voor de kinderen en vond haar geluk bij haar kroost. De kinderen hadden steeds een toevlucht bij hun ouders. Kwamen zij van 't school, werden zij opgevangen door hun moeder. Er was liefde en vriendschap ondereen. Vader was de baas. Zoals hij het zei gebeurde het, die dulde geen tegenspraak, dat had men eens moeten proberen. Veel weelde had men niet, badkamers waren alleen voor de rijke lui. Wij werden gewassen aan de pomp in de achterkeuken. 's Zaterdags was het de grote wasbeurt. Dan werd er een zinken kuip in 't midden van de woonplaats gezet en iedere peuter kreeg zijn beurt, terwijl de soep voor 's zondags heerlijk te pruttelen stond op de leuvense stoof (gasvuren bestonden er toen nog niet op den buiten.)

Veel verscheidenheid werd er aan het eten niet gegeven, wel was het seizoensgebonden. Steeds verse groenten van deze seizoenen. Rosbeef of biefsteak kwam er alleen op tafel met de feestdagen, geserveerd met groentenkrans en kroketten. De dagindeling was ook anders. Vele mensen (die de tijd hadden)

gingen om 6.30 uur naar de vroegmis. De anderen moesten om half acht op het werk zijn. Men werkte tot 18 uur. Ge kunt begrijpen dat na een vermoeiende dagtaak de mensen vroeg gingen slapen. Ik geloof niet dat men in 't dorp na half elf 's avonds nog ergens een lichtje zag branden. Er waren zeer weinig getrouwde vrouwen die gingen werken. Die hadden voldoende werk met de opvoeding van hun kinderen: naaien, stoppen, verstellen, eten, koken, de was doen, het huis onderhouden enz... De kinderen werden niet aan hun lot overgelaten, zij werden opgevangen door hun moeder. Moeder was hun toevluchtsoord, moeder kon troosten, moeder kon hen verzorgen en vertroetelen wanneer zij ziek waren, kortom, moeder was Moeder!!!! Wat een tegenstelling met het heden. Man en vrouw gaan samen werken, hebben vaak een huis gebouwd, rijden met een auto, gaan graag op reis, zijn graag modieus gekleed. Om dat allemaal te kunnen bekostigen is het nodig dat er veel geld binnen komt, dus samen werken. Bijgevolg, geen tijd meer voor de kinderen, deze worden meer een lastpost dan een verrijking. Opvang door de moeder bestaat niet meer. Kinderkribben rijzen als paddestoelen uit de grond. Komt de vrouw in verwachting en komt het juist niet aan dan wordt er abortus gepleegd. Kindjes van 3 maanden worden 's morgens naar de kribbe gedaan en 's avonds afgehaald. Peuters, die in hun eerste jaren zo moeten vertroeteld worden door hun ouders, worden in vreemde handen overgelaten. Hoe kun je dan verwachten dat deze kinderen later eerbied voor hun ouders hebben? Zij werden vroeger als lastpost beschouwd en redeneren nu: wij hebben niet gevraagd om er te zijn, ge hebt ons op de wereld gezet en ge moet nu maar voor ons zorgen. Zij weten niet beter omdat zij de innige, tedere ouderliefde hebben moeten missen.

Isidoor Mertens

Jos Swaans (rechts) lid van het eerste uur wordt gefeliciteerd door voorzitter Willy Luyten.

50 JAAR KWB OOSTHOVEN

Onmiddellijk na de tweede wereldoorlog ging de Katholieke Werklieden Bond van start. Alfons Van Loon, de latere Burgemeester, werd voorzitter en E.H. Pastoor Goris nam het secretariaat waar. Jos Swaans, Sooi Dierckx en Jan Mathe waren lid van het dagelijks bestuur. Meteen was de start gegeven aan KWB OOSTHOVEN. Zonder geld kan er geen werking zijn, en daarom werd er in de schuur van Nand Van Beek een eerste "Vlaamse Kermis" gehouden.

Bij gebrek aan een lokaal gingen de vergaderingen meestal door bij de voorzitter. In 1955-56 kwam daar verandering in bij de voltooiing van de nieuwe parochiezaal, onder de persoonlijke leiding van ons allergekende E.H. pastoor Masuy. Vele jaren heeft de KWB zich ingespannen om de schulden van deze zaal mee af te lossen. Het ledenaantal groeide naar 150 leden in 1956. In 1960 vierden we zelfs ons 200ste lid. KWB had duidelijk de wind in de zeilen.

Het bestuur organiseerde allerlei activiteiten.

Hulp bij administratieve beslommeringen en creatieve en geestelijke vorming bijbrengen was een deel van hun taken. Er zijn hiervoor verschillende studiekringen en gespreksavonden gegeven die ruim werden bijgewoond. De meesten onder u herinneren zich nog de onvergetelijke toneelavonden onder leiding van Karel Smets. We zijn nu midden de golden sixties en de TV is zich in alle huiskamers aan het nestelen. Dit begint zich stilaan te laten voelen in het verenigingsleven. De KWB past zich aan de moderne tijd aan en er komen allerlei activiteiten. Zo is er een eerste hobbytentoonstelling in 1969 en een voetbalploeg en een volleybalploeg. In 1977 zijn er de eerste kaartavonden en die zijn er nog steeds. Er komen kooklessen

voor mannen, fietstochten, boottochten, fabrieksbezoeken, de jaarlijkse Ardennen-, avond- en lentewandelingen en de afsluitingsbarbecue. Naast deze is er ook nog de jaarlijkse, drukbezochte kerststallen- en versieringstentoonstelling.

Aktie rijbewijs is, dank zij de inspanning van enkele bestuursleden, ook een van onze voltreffers. Hierdoor kan men nog tegen een redelijk bedrag zijn rijbewijs halen. De laatste jaren zijn er vanuit het verbond de leerrijke studieweekends aan zee en in Hengelhoef. Met de KWB wordt er niet alleen gefeest, er is ook het serieuze werk. Denk hier vooral aan de jaarthema's bv.: veilig verkeer, milieu, gezondheidszorg met de geneesmiddelenactie, **SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN**, om er maar een paar te noemen.

In de derde wereld dragen wij ook ons steentje bij via wereldsolidariteit en de jaarlijkse 11-11-11 actie. In eigen streek doen we dat samen met de KWB en het VVV van Oud-Turnhout. Zo richten we dit jaar onze tiende gezamenlijke fotozoektocht in waarvan de opbrengst geschonken wordt aan een instelling of vereniging uit onze directe omgeving. Als men zo terug blik is **KWBOOSTHOVEN** een actieve vereniging. Al de activiteiten, de maandelijkse vergaderingen, de **RAAK** verdeling enz..., vragen extra inspanningen van de wijkmeesters. Tot op heden hebben we altijd kunnen rekenen op een vlotte en bereidwillige samenwerking om dit alles te kunnen realiseren. Hopelijk blijft het de volgende jaren ook zo.

Ge ziet, ieder van ons kan zich ergens terug vinden in de KWB en hopelijk kunt ge dat over 50 jaar nog.

HET GEZIN VAN HERCK - VAN CAMPFORT.

Een Gezin uit Oud-Turnhout vluchtte naar Nederland.

Maria VAN CAMPFORT, afstammeling uit een oud Dessels geslacht, werd geboren te Dessel op 22 november 1867, als eerste kind van Petrus Franciscus VAN CAMPFORT en Regina CUYVERS. Twee jaar later, op 2 december 1869, werd haar broer Henricus geboren. Op 23 februari 1871 overleed de moeder Regina CUYVERS te Dessel, drie weken na haar negenentwintigste verjaardag. Zij was nog geen vier jaar gehuwd.

Een jaar later, op 18 mei 1872, huwde Petrus Franciscus VAN CAMPFORT opnieuw, ditmaal met Anna Maria LUYTEN, geboren te Dessel op 10 januari 1850. Uit dit tweede huwelijk werden nog acht kinderen te Dessel geboren.

Als beroep vonden wij bij Petrus Franciscus VAN CAMPFORT achtereenvolgens: handwerker, aardewerker, landbouwer en zandmijnwerker. In de volksmond kende iedereen hem als "Sus-Kadé". Deze bijnaam "Kadé" werd overgedragen aan meerdere van zijn kinderen, o.a. zijn eerste kind Maria VAN CAMPFORT werd "Mie-Kadé" genoemd.

Het gezin woonde "Achterste Mey" 114, dit is nu bijna op de hoek Meistraat - Eersels, aan de kerk van Witgoor. Petrus Franciscus VAN CAMPFORT en Anna Maria LUYTEN zijn daar beiden overleden. Anna Maria op 19 januari 1918, Petrus Franciscus op 20 augustus 1927. Maria VAN CAMPFORT, oudste dochter van dit kroostrijk gezin, vertrok als handwerkster naar Oud-Turnhout op 23 april 1890. Zij was toen tweeëntwintig jaar.

Op 28 februari 1891 huwde zij met Jan Baptist VAN HERCK, geboren te Turnhout op 27 mei 1840, zoon van Christianus

CORSENDONCA

VAN HERCK en Elisabeth VAN DAEL. Deze waren landbouwers. Bij het huwelijk van hun zoon Baptist waren beiden reeds overleden te Oud-Turnhout. Christianus op 6 december 1861, Elisabeth op 17 januari 1890. Het burgerlijk huwelijk van Jan Baptist VAN HERCK en Maria VAN CAMPFORT had plaats te Oud-Turnhout in aanwezigheid van vier getuigen:

Joannes VAN HERCK, landbouwer, 49 jaar, broer van de bruidegom;

Aloysius VAN HERCK, landbouwer, 34 jaar, broer van de bruidegom;

Eduardus VAN OSTADE, landbouwer, 34 jaar, geen bloedverwant;

Josephus VAN OSTADE, landbouwer, 31 jaar, geen bloedverwant.

Het kerkelijk huwelijk werd ingezegend in de parochie Sint - Job te Schoonbroek.

De bruidegom, Jan Baptist VAN HERCK, was zevenentwintig jaar ouder dan zijn bruid, Maria VAN CAMPFORT, en twee jaar ouder dan zijn schoonvader "Sus-Kadé".

Het echtpaar bleef in Oud-Turnhout wonen en verdiende de kost als landbouwers. Zij kregen samen twaalf kinderen, allen daar geboren, waarvan er vier als kind overleden:

Joannes Godefridus	° 02.05.1892
Maria Catharina	° 18.04.1893
	† Oud-Turnhout 26.06.1893
Maria Catharina	° 12.03.1894
Joannes Willebrordus	° 27.01.1896
	† Oud-Turnhout 01.06.1897
Maria Carolina	° 25.06.1897
Petrus Franciscus	° 10.06.1898
	† Oud-Turnhout 05.10.1898

CORSENDONCA

Henricus	° 30.07.1899
Victor Josephus	° 20.10.1900
Alfonsus Eduardus	° 21.09.1902
	† Vermoedelijk 01.12.1902
Eduard Alfons	° 02.10.1903
Maria Barbara	° 07.09.1905
Anna Maria Catharina	° 27.06.1909

Op 26 februari 1906⁹ te zes uur 's avonds overleed Jan Baptist VAN HERCK te Oud-Turnhout, vier maanden vóór de geboorte van zijn jongste dochter. Willebrord VAN HERCK, schoonbroer en Jan Godfried VAN HERCK, broer van de overledene, kwamen het overlijden aangeven. Het gezin woonde toen op "Het Bergsken", een nu nog bestaande zijstraat van de Steenweg op Zevendonk te Oud-Turnhout.

Op 9 februari 1910, één jaar na dit overlijden, huwde Maria VAN CAMPFORT een tweede maal te Oud-Turnhout, nu met Petrus Josephus MAES, werkman. Deze was geboren te Turnhout op 12 oktober 1848. Hij was de zoon van Adrianus MAES en Maria Elisabeth VAN PELT, beiden overleden te Oud-Turnhout. Adrianus op 25 mei 1880 en Maria Elisabeth op 28 november 1893. Petrus Josephus MAES was weduwnaar van Catharina DIELEN, die reeds overleed te Oud-Turnhout op 3 november 1904.

Getuigen bij het huwelijk van Maria Van CAMPFORT en Petrus Josephus MAES waren;

Eduard VAN HERCK, landbouwer, 40 jaar, geen bloedverwand.

Jan GEIVERS, koopman, 40 jaar, geen bloedverwant.

Uit dit tweede huwelijk werden geen kinderen geboren.

De vlucht naar Nederland.

Vier jaar later, in 1914, tijdens de Eerste Wereldoorlog, vluchtten Maria VAN CAMPFORT en Petrus MAES samen met de kinderen naar het neutrale Nederland.

De twee oudste kinderen bleven echter in België. De oudste dochter Trien bleef hier omdat ze verloofd was. Ze bleef wonen in het boerderijtje te Oud-Turnhout. De oudste zoon Jan was soldaat, dus verplicht in België te blijven.

Vader MAES was liever in Oud-Turnhout gebleven, maar de moeder, Maria VAN CAMPFORT, was bang dat de volgende jaren haar andere drie zonen Sjef, Rikus en Fons ook in het leger zouden moeten dienen en aan het front terecht zouden komen. Daarom verliet zij liever huis en haard en vertrok in het najaar van 1914, toen de grote golf Belgische vluchtelingen Nederland al hadden bereikt.

Met slechts een paar zakken kleding op de rug ging het gezin in het holst van de nacht te voet naar Reusel. Daar wachtten drie smokkelaars, die de vluchtelingen tegen betaling over de grens wilden brengen. Indien ze Nederland niet zouden bereiken, kregen ze het geld terug.

De Jongste dochter Anna, toen vijf jaar, vertelde in 1988, zij was toen negenenzeventig jaar en de enige nog overlevende van het gezin:

“De ene smokkelaar liep voorop, de andere achteraan. De derde hield mij de hele tocht van een paar uur stevig aan de hand. Hij sleurde mij over struiken en sloten. Ik mocht niet praten, niet huilen, ik moest muisstil zijn. Ik zat vol butsen en schrammen. Regelmatig bleven de smokkelaars staan om te luisteren naar onraad. Vlak bij de grens meende mijn zuster Duitse soldaten te zien. Paniek. Gelukkig, het waren

Nederlanders. Ze vingden ons op en gingen ons voor naar Esbeek. Nooit, nooit zal ik dit vergeten”.

Al eerder gevluchte Oud-Turnhouters hadden in Nederland voor werk en onderdak gezorgd. Vader MAES en de drie zonen VAN HERCK werkten in de winter aan de ontginning van het landgoed “De Utrecht”, in de zomer werkten ze als knecht op een boerderij.

Het gezin woonde anderhalf jaar in een stal, aan de ene kant stonden ossen, aan de andere kant huisde de familie VAN HERCK. *“Helemaal niet slecht”,* zei Anna. *“In Esbeek kenden wij vluchtelingen die met vijf in een bakhuis woonden”.*

De volgende halte van de familie VAN HERCK was een behoorlijk huis op het landgoed “Gorp”, waar het mannenvolk de kost verdiende met in de bossen te werken.

Na de Eerste Wereldoorlog werden ze alle vier knecht op de Rosephoeve in Oisterwijk. Daarna vonden de drie zonen werk in de leerlooierijen te Oisterwijk.

In 1923 werd in Moergestel een huis gevonden. Anna zei:

“We zijn nooit teruggegaan omdat vader en mijn broer hier werk hadden. In België en vooral bij ons in de buurt was dat heel moeilijk te krijgen”.

De familie aardde goed in Moergestel en stond daar bekend als “D’n Bels”. De kinderen trouwden. De zonen bleven Belg, de dochters werden door het huwelijk, zoals Anna in 1935, automatisch Nederlandse. Anna vervolgt:

“Ik ga nog steeds en vrij regelmatig op bezoek bij nichten en neven. Ons geboortehuis staat er nog. Maar terug naar België, nee daar zou ik nooit kunnen wonen”.

De gegevens over de vlucht naar het verblijf in Nederland, zijn door Paul SPAPEN gepubliceerd in het Nieuwsblad (Nederland) van zaterdag 17 december 1988, na een interview met Anna

VAN HERCK.

De stiefvader Petrus Josephus MAES overleed te Moergestel op 10 augustus 1939, hij was bijna éénnegentig jaar. De moeder Maria VAN CAMPFORT was in haar zesentachtigste levensjaar wanneer zij te Moergestel overleed op 3 mei 1953. De oudste zoon uit het gezin Joannes Godefridus VAN HERCK overleed te Oud-Turnhout op 3 februari 1957. In het interview vertelt Anna nog: *"Als dienstplichtige soldaat overleefde Jan veel verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog. Bij zijn dood vonden ze nog een kogel in zijn lichaam, die heeft hij zijn hele leven megedragen"*.

Maria Catharina (Trien) die in Oud-Turnhout gebleven was, overleed te Schoonbroek op 16 juli 1969.

Maria Carolina overleed in Bladel op 4 september 1973.

Henricus in Moergestel op 16 oktober 1976.

Victor Josephus eveneens in Moergestel op 7 september 1977.

Eduardus Alfons overleed in Tilburg op 6 juli 1971.

Maria Barbara was nog geen achtenveertig jaar wanneer zij te Moergestel overleed op 28 februari 1953.

De jongste dochter, Anna Catharina, is intussen ook overleden te Moergestel op 8 november 1990.

Mevrouw Maria Dries - Van Campfort .

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK TE OUD-TURNHOUT SUCCESVOL BEEINDIGD

De resultaten van het archeologisch proefonderzoek, uitgevoerd door Nico Arts, stadsarcheoloog van Eindhoven, motiveerde de Heemkundige Kring Corsendonca tot de organisatie van een uitgebreid archeologisch onderzoek op het weiland gelegen over de Sint-Bavo-kerk, langs "De Blokken"

Het instituut voor het Archeologisch Patrimonium, wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap, nam de taak op zich om dit onderzoek te leiden. Enthousiaste leerlingen van het Sint-Pietersinstituut te Turnhout, werden bereid gevonden om het graaf-, meet- en tekenwerk uit te voeren, samen met nog enkele stage-studenten in de archeologie en andere vrijwilligers. Op 2 juli 1996 werd onder brede belangstelling de graafcampagne geopend.

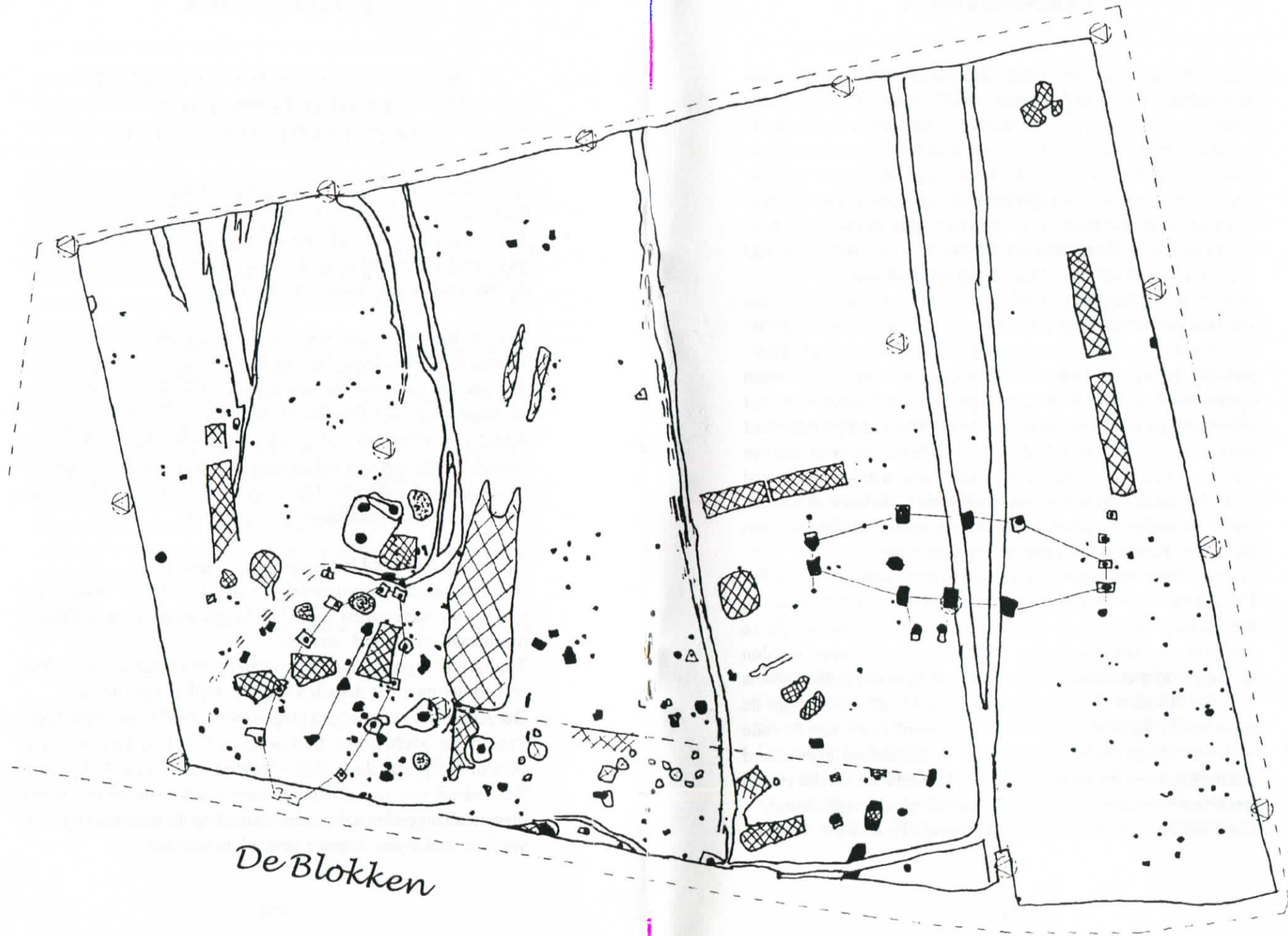
Op 6 augustus werd het onderzoek voltooid.

In totaal werd een oppervlakte van ca. 2888 m² onderzocht d.m.v. vier werkputten van 15 m breed waarvan de teeltlagen machinaal verwijderd werden.

Topografisch gezien ligt het terrein op een hogere dekzandrug en helt het naar het noorden toe vrij steil af naar de Aa.

Dergelijke dekzandruggen langs een beekvallei zijn vaak reeds van in de prehistorie bewoond en het is dus ook niet verwonderlijk dat de oudste vondsten dateren uit de IJzertijd. Het betreft een aantal handgevormde scherven en een aantal onsamenhangende paalsporen waaruit op dit moment nog geen verdere conclusies kunnen getrokken worden.

De Blokken

Zoals verwacht werden belangrijke sporen teruggevonden van de middeleeuwse dorpskern van Oud-Turnhout. De geïsoleerde ligging van de Sint-Bavo-kerk op ca. 500 m ten N.O. van de huidige dorpskern, liet immers vermoeden dat in de onmiddellijke buurt van de kerk wel eens een oudere, middeleeuwse nederzettingkern kon teruggevonden worden. Uitvoerig onderzoek van Nederlandse archeologen in verschillende N.-Brabantse dorpen had hierover reeds uitsluitend gegeven (Geldrop, Someren, Dommelen, Bladel, ...).

Het archeologisch onderzoek langs "De Blokken" mag in die zin dan ook succesvol genoemd worden: op het hoogst gelegen deel van het terrein - dus op toch relatief kleine oppervlakte - werden tenminste twee volledige boerderijplattegronden opgetekend. Het betreft grondsporen van houten één- tot tweeschepige gebouwen waarvan de typische plattegronden met gebogen lange wanden geleid heeft tot de benaming bootvormige huizen. Deze zeer typische plattegronden worden gedateerd vanaf het einde van de 11de eeuw tot in de 13de eeuw en werden reeds gevonden in de Nederlandse (Dommelen, Geldrop, ...) en Belgische Kempen (Wijnegem, Herk-de-stad, ...).

In Oud-Turnhout meet de grootste plattegrond 13m bij 5,5m. Dit gebouw met noord-zuid-oriëntering was tweeschepig: in het midden werd een rij van 3 paalkuilen opgetekend die de nokbalk van het dak droeg. De gebogen zijwanden werden gedragen door telkens 4 palen terwijl aan de korte zijden telkens 2 palen stonden. De overkragende dakrand werd langs de buitenzijde van het gebouw ondersteund door een tweede gebogen rij van ondiepe palen. Aan de buitenkant ervan werd plaatselijk nog een ondiep geultje vastgesteld dat zonder twijfel gevormd werd door het van het dak aflopende regenwater. De tweede gebouwplattegrond meet 16,6 bij 5 m en is

éénschepig met een oost-west-oriëntering. De gebogen wanden werden hier gedragen door telkens 3 palen en telkens 2 palen in de korte zijden. Aan de zuidkant van dit gebouw kunnen 2 extra palen die haaks op de zuidelijke wand gericht staan, in verband gebracht worden met een ingangsstructuur. Binnenin werden in het westelijk deel van het gebouw nog restanten van een haardplaats vastgesteld. De buitenste rij dakondersteunende palen was niet meer zichtbaar, waarschijnlijk vanwege erosie van dit reeds dieper gelegen deel van het terrein.

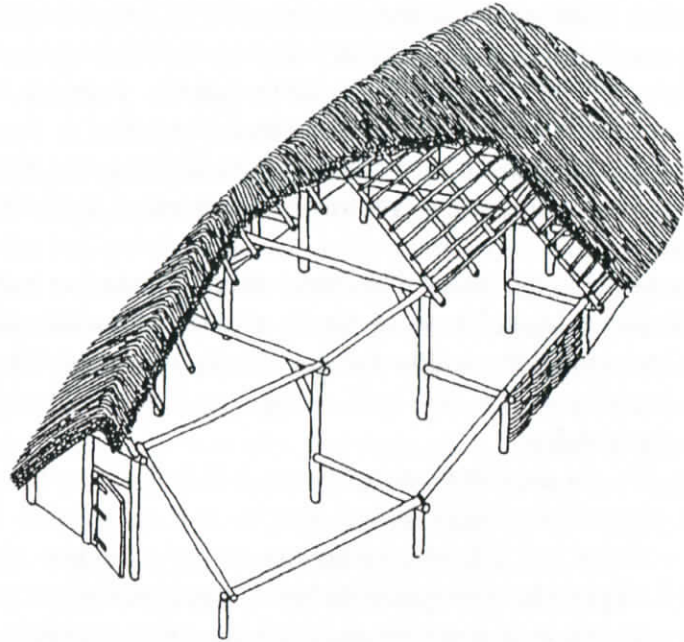
Mogelijk kunnen uit de wirwar van paalsporen nog andere - mogelijk secundaire - gebouwplattegronden gedistilleerd worden.

Een aantal kuilen kunnen in relatie gebracht worden met deze gebouwen. Mogelijk werd hierin allerhande - waarschijnlijk eerder organisch en dus niet bewaard - huishoudelijk afval gedeponneerd. In één kuil werd een intact spijnschijfje teruggevonden.

Het feit dat deze bewoningssporen zich concentreren op het hoogst gelegen deel van het terrein, doet vermoeden dat de bewoningkern zich nog verder op de top van deze zandrug heeft uitgestrekt. Spijtig genoeg komt deze zone wegens recente bebouwing niet meer in aanmerking voor archeologisch onderzoek.

Tenslotte moeten nog een aantal greppels vermeld worden. Enkele ervan moeten zeker in verband worden gebracht met de middeleeuwse bewoning (afwatering, erfafbakening, ...). Opvallend is echter dat de meeste greppels in parallelle richting naar het diepste punt van het terrein, dus naar de Aa toe, lopen. Enkele van deze greppels oversnijden duidelijk de middeleeuwse gebouwssporen. Dit toont duidelijk aan dat deze greppels uit

Reconstructie van een hoeve met een bootvormig grondplan.

een jongere fase dateren. De greppelvullingen vertonen in de meeste gevallen een fijne gelaagde structuur van sliblijnen waaruit we kunnen afleiden dat ze mogelijk deel uitmaken van een afwateringssysteem. Deze fase kunnen we dan ook in verband brengen met een agrarische reorganisatie waarbij dit deel van de hoger gelegen zandgronden in cultuur werden gebracht terwijl de bewoning die hier tot dan toe gevestigd was, zich verplaatste naar de rand van de vallei waar het huidige Oud-Turnhout zich verder ontwikkeld heeft. Deze evolutie werd eveneens vastgesteld in de N. -Brabantse dorpen.

Rica Annaert

Wet. Medewerker IAP

DRIEKONINGEN

Een ijzig-koude motregen zijpelde uit een vuilgrijze smoorlucht, vol jagende wolkenschimmen, die spokerig voortholden in wilde vaart. De huizekens van het dorp stonden, lijk en kudde bange schaapjes, dicht bijeen gedruimd in de triestige regen.

't Was Driekoningenfeest. De mensen kwamen uit het lof en gingen naar huis; de vrouwen diep weggedoken in wijde kapmantels; de mannen met hoogopgetrokken schouders, de handen in de broekzakken en de kraag van hun floeren jekkers hoog opgezet.

Achter het oude kerkhofmuurke stonden ze te loeren: Pirre, Fille en Toontje Giele. Ze gingen Driekoningen zingen bij de mensen. Pirre en Fille hadden een grote flodderhoed gemaakt van een oude gazet. Toontje had zijn gezicht helemaal zwart gemaakt met houtskool. Hij had een klein vilten bolhoedje, dat van zijn broers plechtige kommunie, op het hoofd. Ze droegen elk een lange stok, waaraan een grote kartonnen ster te bengelen hing.

Ze wachten achter het muurke tot ze meneer pastoor zagen wegbenen met wapperende mantel.

"Waar gaan we beginnen, Pirre?" vroeg Toontje, bibberend van de kou.

"Hier, bij Tone, we slaan niemand over."

Ze gingen door de kille regen, Pirre en Fille voorop; het kleine Toontje dreutelde schuchter achterna op zijn kromme stekkebeentjes.

Pirre klopte vrij hevig op Tones deur. Toontje bleef weifelend om de steenweg staan.

"Toe, broekvent, help zingen of ge krijgt niets!" dreigde Pirre. Ze zongen... in de beginne nauw hoorbaar, maar Pirre zette

zijn stem straffer aan. Fille en Toontje deden ook hun best.

"Driekoningen, Driekoningen!

Ik krijg 'ne nieuwen hoed.

Mijn ouden is versleten,

Ons moeder mag 't niet weten,

Ons vader heeft het geld

Op mijnen bult geteld!"

Mieke van Tone trok de deur open en luisterde met een goedige lach op haar wezen.

"Ge zijt gijlie ferm aangestoten, zulle, en ge kunt schoon zingen ook!"

Mieke zocht even in haar schortzak en stopte een nikkeltje in Pirres hand.

"Wat hebt ge gekregen, Pirre?" vroegen zijn makkers begerig.

"Vijf cent! Dat is 'n goed begin. Ik zal 't geld bijhouden en staks delen we eerlijk."

Blijgemoed stapten de jongens door de lange Kerkstraat. De regen striemde in hun gezicht en kletterde op de papieren hoeden.

"Mijn hoed zal gauw naar de vaantjes zijn," zei Fille bekommerd.

"De mijne kan er tegen," giechelde Toontje, terwijl hij zijn goor bolhoedje nog wat dieper op zijn oren trok.

Fille bekeek hem en schoot in een lach.

"Gij zijt precies Pietje de Dood met uw zwart gezicht!"

"Dat geeft niet, Toontje," zei Pirre, "hoe raarder, hoe beter!"

Tingelingeling! Ze belden bij de koster. De jongens vielen dadelijk aan 't zingen. De kosteresse kwam aan de deur.

"'t Is al goed, houd maar op met uw lawijd. Daar!"

"Mannen, 'n heel kwartje!" kraaide Pirre.

13

Illustratie van Jan Waterschoot uit het jeugdboek Pirre.

Toontje begon al te rekenen.

“Nu hebben we ieder al vijf centen en dan blijft er nog ‘n solleken over.”

“En zeggen dat we pas aan ‘t begin zijn,” zei Fille.

Bij Jef van ‘t Hof kregen ze elk een lekkere wafel en bij Tist uit de Balans een pakske hete babbelaars.

De jongens loerden achter de gordijntjes door in de herberg van Jef Nijs. Enige boeren zaten er rustig te kaarten. Pirre duwde de deur open en ze stapten binnen. Voor de afwisseling zongen ze nu een ander liedje:

“Driekoningen, Driekoningen,
Wij komen van ver,
Wij hebben gezien in ‘t Oosten een ster.
O ster, o ster blijf stil en blijf staan
Wij willen van hier naar Bethlehem gaan!
Te Bethlehem, daar is, in ene stal,
Geboren het Kindeke, de God van al!”

De boeren, ‘t waren allen gezette mensen, keken niet eens op van hun kaartspel. Giene de bazin, gaf een nikkeltje. De boeren gebaarden van geen komaf. Dat viel lelijk tegen.

Toen ze buiten waren ging Pirre vóór het venster staan en brulde uit alle macht:

“Hoog huis, leeg huis,
D’r zitten gierige pinnen in huis!”

Ze zetten het op een lopen naar het Plein. In “De Leeuw” brandde er reeds licht. Daar kwamen gewoonlijk de jonge mannen bijeen. Men hoorde de kaarters nijdig op de tafels slaan

en de vogelpickers en bakspelers kabaal maken.

“Hier gaan we ‘t ook eens riskeren,” zei Pirre, “die jonge mannen zien op geen vijf cent.”

Pirre klauterde op de vensterdorpel.

“Eerst eens piepen of onze Tone er niet is. - Hij is er niet, hij zal nog bij de Disser zitten. Kom!”

“Driekoningen, Driekoningen,
We komen van ver...”

De bengels trokken zingend de herberg binnen.

De baas kwam dadelijk toegeschoten, stopten hen een nikkeltje in de hand en riep hun toe:

“Trek er maar gauw van door, ge zijt nog te snot om al op staminee te gaan!”

Daar stonden ze nu. In elk geval hadden ze geen reden tot klagen. Ze hadden elk vijf centen gekregen.

“We gaan niet meer in de herbergen,” zei Pirre, “serieuze Driekoningen blijven daar weg.”

Ze stapten vlug door. ‘t Begon reeds goed te donkeren en ze moesten nog veel huizen aandoen. Ze kregen overal iets: wafels, noten, appels en centen.

‘t Was al vrij laat geworden. Het dorp lag stil en verlaten in de koude avond en achter de ruiten blonk het licht. Op ‘t hoekske van de Kerkstraat, onder de lantaarn, deelden ze hun schat. Het ging al hun verwachtingen te boven. Ze hadden elk een frank en vijftig centiem, drie wafels, enigen appels en noten. Ze waren de koning te rijk en dansten arm in arm over het Plein. Aan het gemeentehuis ging elk zijn weg, naar huis toe.

Pirre zinderde van geluk. ‘t Begon te kriuwelen in zijn benen en hij maakte enige gekke sprongen, puur van plezier. Wat

zouden ze thuis raar opkijken als hij zijn schat bovenhaalde. Hij deed zijn geld rinkelen in zijn zak. Zoveel had hij nooit van zijn leven bijeen gehad. ‘t Leek een hele fortuin. Maar... wat zou hij er nu mee aanvangen?

Ja, daar ging hij nu eens ernstig over nadenken. In ‘t dorp, bij Giele Van Mierlo, was er keus genoeg. Hij moest er toch iets voor kopen, maar wat? Een 'pindjob'? - marmer en een stalen schieter? - een mussenklemmeke, een verfdozeken of een glazen pennestok met gekleurd water? een broekriem? - Ha! Dat was het: een lederen broekriem! Die miste hij reeds lang en onwillekeurig betastte hij de uitgerafelde koord onder zijn jas. Tone en Seppe, zijn broers hadden er een, een blinkende bruine, met koperen gaatjes en een mooie gesp. Dat hij er zo eens een kocht? Nu had hij de kans. Maar... Pirre dacht nu weer aan veel andere mooie dingen. Een mes kon hij ook gebruiken. ‘t Werd hem weldra te lastig en hij betreurde het reeds zoveel geld te hebben. Hij werd kwaad op zichzelf.

Aan de Zondagse Rij zag hij een kleine jongen tegen een lantaarnpaal staan. ‘t Was Polleke Verhoeven, het zoontje van een arme weduwe. Hij woonde met zijn moeder en een hele hoop broertjes en zusjes in een van de houten huizekens in de Smetsstraat.

“Pirre, ‘k ga mee.”

“Kom maar op Polleke!”

Polleke vertelde hoe hij ook was gaan zingen, helemaal op zijn eentje. Maar hij had bitter weinig gekregen. ‘t Was omdat hij geen ster had en geen schone liedjes kende, zei Polleke, en hij durfde overal niet binnengaan.

“Zijt gij ook gaan zingen, Pirre?”

“Ja, en veel gekregen, man! Appels, wafels en een hele hoop centen; hoor maar eens!” En Pirre deed de nikkeltjes rinkelen

in zijn broekzak.

“Krijg ik een wafel, Pirre?”

Waarom zou hij weigeren. Een wafel meer of minder, 't kon hem weinig schelen, hij had zijn goesting.

Polleke zette er gretig zijn tanden in. Pirre hoorde hem smakken.

“Smaakt het, Polleke?”

“Hm!” deed Polleke, “ 't is een goei, hoor, en ik had honger ook!”

Pirre gaf hem ook zijn andere wafels.

“Daar, Polleke, eet ze maar allemaal op, ons moeder heeft er ook gebakken.”

“Merci,” zei Polleke, “die neem ik mee naar huis.”

“Bakt uw moeder geen wafels?” vroeg Pirre verwonderd.

“Neen vroeger wel, als ons vâ nog leefde, maar nu niet meer.”

“En waarom niet. Dat doen ze toch overal als 't Driekoningen is.”

“Ons moeder heeft daarvoor geen centen, we zijn wijlie arme mensen, Pirre.”

Polleke zei dat heel ernstig en bedroefd. 't Kwam Pirre aan zijn hart. Dat moest toch zeer erg wezen, zó arm te zijn. Bij hem thuis hadden ze het ook niet te breed, maar er was nooit iets te kort en met Driekoningen bakte moeder altijd wafels, een hele berg. Dat arm Polleke! Pirre dacht er aan hoe het manneke aan de school altijd kwam schooien om een stuk van zijn appel. 's Winters stond Polleke altijd in een hoekske te bibberen. De meester zette hem in de klas altijd vlak naast de kachel. Hoe het kwam wist Pirre zelf niet, maar hij voelde plots medelijden met het arme baasje, dat nu zwijgend naast hem liep. De ruwe bengel, de onversaagde rakker voelde zijn hart week worden en hij had wel kunnen schreien.

Zijn vingers speelden met de nikkeltjes in zijn broekzak.

Zo hij eens... maar neen... die schone broekriem, met de koperen gaatjes.

“Brrr!” rilde Polleke, “koud, hé Pirre?”

Pirre bleef staan. Hij tuurde door de halve duisternis naar het schamele jongetje naast hem.

“Polleke, houd uw hand eens open.”

“Krijg ik nog iets, Pirre?”

Pirre zei niets, maar lei al zijn geld in Pollekes hand. Polleke stond helemaal suf en wist niet wat te denken.

“ 'k Loop gauw naar huis,” zei Pirre, en zijn stem klonk zo vreemd, “ons moeder zal ongerust zijn.”

Pirre liep weg, zonder omzien. Thuis lag een hoop geurige wafels op de tafel. Pirre duwde er vijf achter zijn tanden. Hij vertelde niet wat er gebeurd was. Hij voelde er niet het minste spijt om. Een ongekende blijdschap becroop zijn hart en hij ging vroeg slapen.

Pirre, die avond is uw engelbewaarder zeker seffens naar de hemel gevlogen. En de heilige klerk heeft dadelijk zijn pen genomen en in mooie krulletters een paar regels volgeschreven, op uw bladzijde, in het goude boek met de zilveren bladeren.

Leo Op de Beeck

DE GEMEENTERAAD 100 JAAR GELEDEN

De gemeenteraad van **7 september 1896** komt samen om aan de bestendige deputatie de vraag te richten de heffing van 3 opcentiemen op grond- en personenbelasting met 5 jaar te mogen verlengen om op die manier de buurtwegen te kunnen onderhouden.

Financiële problemen zijn zeker geen nieuw gegeven in de jaren tachtig of negentig van deze eeuw. Dat bewijst de gemeenteraadszitting van **17 september 1896**. De raad stelt vast dat er heel wat geld nodig is voor de afbetaling van de pastorie die intussen voltooid is en dat de beloofde toelage van de provincie hiervoor nog niet uitbetaald werd. Intussen zijn er nog tal van uitgaven gebeurd door de gemeente en moet men zeer binnenkort het onderwijzend personeel betalen, terwijl er geen geld meer in kas is.

Om aan de dringende behoeften te kunnen voldoen vraagt de gemeenteraad aan het provinciebestuur enerzijds een lening toe te staan en anderzijds van de eigen spaarrekening een som te mogen opnemen.

Op een drafje werden vervolgens de begrotingen van het armbestuur, de godshuizen, het lager onderwijs en de gemeente voor het jaar 1897 goedgekeurd.

In geheime zitting benoemt de raad van **28 oktober 1896** Emiel Caron tot lid van het weldadigheidsbureau in vervanging van Eduard Meyndonckx en herbenoemt hij Adr. Huysmans als lid van het bureau van de Godshuizen.

Hugo Miguet

DE OUDE WATERPUT OP HET DORPSPLEIN

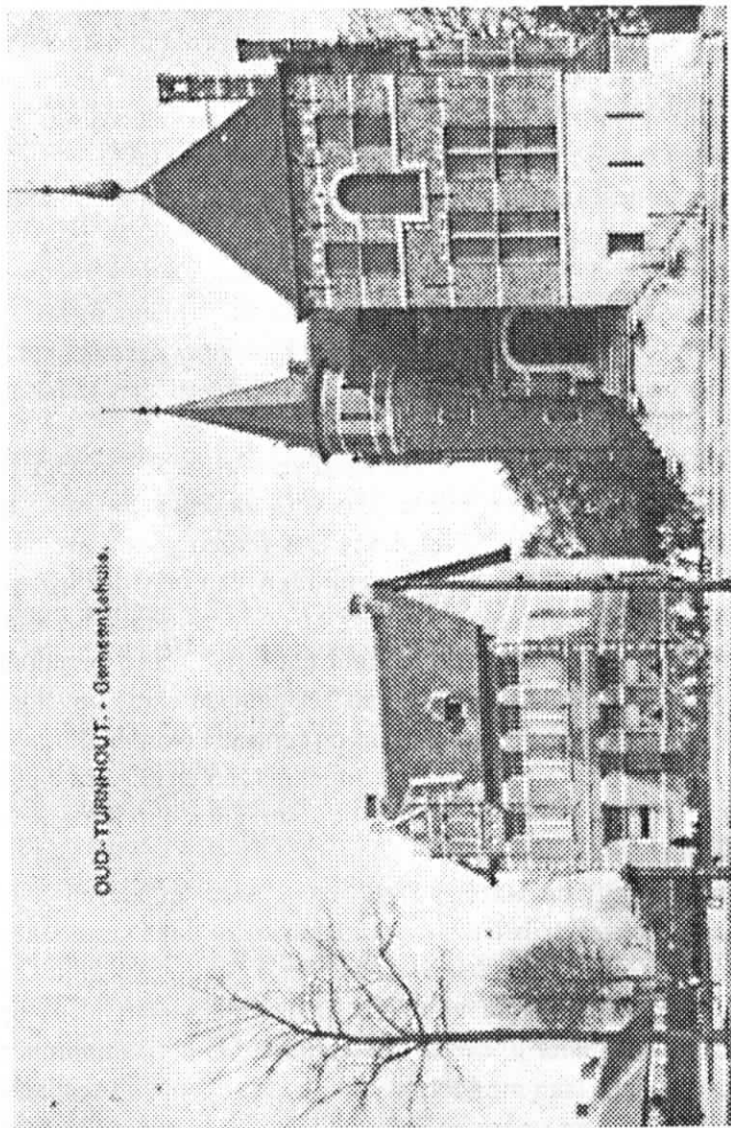
Bij de heraanleg van het dorpsplein in Oud-Turnhout ontdekten de werkmannen tijdens het afgraven van de teeltlaag een waterput. Dankzij de alerte reactie van onze ondervoorzitter Jan Sels werd de put niet onmiddellijk dicht gemaakt.

Op het moment van de ontdekking had niemand van het bestaan van deze waterput gehoord. Nadat het verhaal in de pers verscheen, kwamen de verhalen vlotjes los. Oudere mensen herinnerden zich nog een pomp op het dorpsplein. In droge periodes werd de put gebruikt door de bewoners rond het plein voor hun was. Ook de brandweer gebruikte de put bij het schoon spuiten van het gemeentehuis.

De verhalen gingen wel ver. Zo werd verteld dat burgemeester Jan Roes tijdens de oorlog er zijn wijn in verstopte voor de Duitsers. Vermoedelijk is dit enkel een gerucht, want het lijkt ons nogal straf dat men in het midden van een dorpsplein wijnflessen gaat verbergen. De kans op ooggetuigen is dan toch bijzonder groot. Ook werd verteld dat het om een regenput zou gaan, die het hemelwater van het gemeentehuis opvangt. Maar ook daar kunnen vraagtekens bij geplaatst worden. Immers de put ligt nogal ver van het gemeentehuis zelf en er werd bij de vernieuwing van het wegdek voor het gemeentehuis geen afvoerpijp gevonden.

Nochtans blijft de waterput een intrigerend gebeuren. Het betonnen deksel en de bakstenen fundamenteen doen vermoeden dat het om een 20^e eeuwse waterput gaat. Maar natuurlijk kan ook zo'n put bepaalde geheimen hebben. Daarom werd op vrijdag 8 november jl. de put onderzocht. Na het leegpompen ervan werd een laag modder naar boven gezogen. Het sein leek op groen te staan voor een veilig afdalen in de put, maar toen

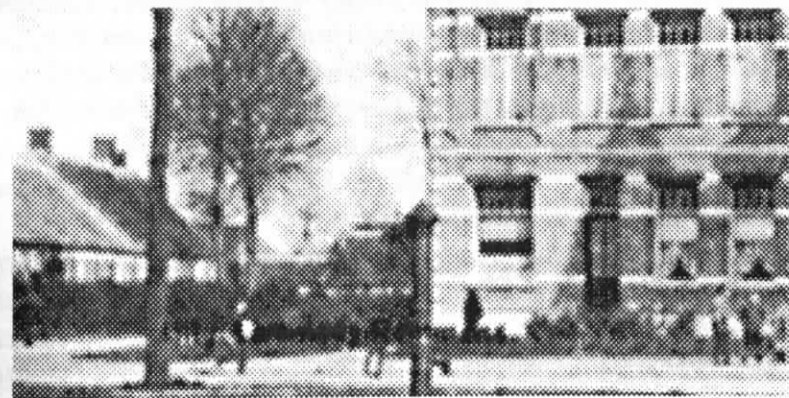
OUDE-TURNHOUT. - Gemeentehuis.

Gedeelte van het dorpsplein rond de jaren 1910, met linksonder de waterpomp.

de ladder naar beneden werd gelaten, zakte deze weg in drijfzand. Om te verhinderen dat de ladder volledig zou verdwijnen, werd er op de onderste fundamenteën een balk gelegd, waarop de ladder een vaste greep kreeg. Bij peilingen bleek het drijfzand nog minstens anderhalve meter dik te zijn. Bovendien begon te put, haast onmiddellijk nadat het pompen werd stilgelegd, terug vol te lopen. Daarom werd om veiligheidsredenen het onderzoek niet verder gezet.

Heemkundekring "Corsendonca" blijft verder geïnteresseerd in gegevens omtrent deze herontdekte waterput. Daarom is al het fotomateriaal hier over van harte welkom. Verschillende dorpsgenoten merkten op dat de pomp te zien is in het boekje "Oud-Turnhout in oude prentkaarten" van Alfons Van Gelder. Onze kring bezit daar echter geen afbeelding van. Wij zouden het erg op prijs stellen indien we deze prentbriefkaart bij iemand mogen ontlenen om ze te kopiëren. Maar ook alle ander fotomateriaal is van harte welkom. **Neem gerust contact op met Jan Sels (45.18.12).** Alvast van harte bedankt!

Wim van Hout

HET DORPSPLEIN: EEN RECHTZETTING

In ons vorige nummer werd het artikel uit "Oud-Turnhout en zijn verleden, deel 2" over de oorlogsgruwelen overgenomen. "Het dorpsplein" begint met de zin: "Oud-Turnhout heeft een driehoekig dorpsplein, een dries. Dit was typisch voor een Frankische nederzetting."

Toen het oorspronkelijke artikel in 1983 werd geschreven, was dat de stand van de geschiedkundige kennis. Ondertussen is de wetenschap evenwel enorm geëvolueerd. De verouderde opvatting van de driehoekige Frankische dorpspleinen is door de recentelijke archeologische opgravingen dan ook *volledig achterhaald*.

In zijn boek "...al het merkwaardige in bonte afwisseling; een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant"¹ vat Chris de Bont de huidige stand van kennis omtrent het verplaatsen van middeleeuwse nederzettingen samen: "*Uitgaande van de mogelijkheid dat nederzettingen zich in de loop der tijd verplaatst kunnen hebben, kwam het typisch Brabants verschijnsel van de 'alleenstaande kerken, kerktorens en of kerkhoven in een geheel nieuw daglicht te staan'. Tot voor kort werd dit verschijnsel verklaard uit de gedachte dat bewoners van de omringende gehuchten en boerderijen met elkaar overeen kwamen een kerk op een centraal punt tussen de nederzettingen te bouwen. Rondom die kerk kon later een verzorgingskern ontstaan. Deze gedachte steunt op een oorkonde van de bisschop van Luik die in 1310 aan de deken van Hilvarenbeek opdracht geeft om een onderzoek in te stellen naar een verzoek van de pastoor van Hoogeloon, die ook de kerk van Hapert bedienen moest.*

Deze vroeg om de hoofdkerk van de parochie tussen beide dorpen in te mogen bouwen en de inkomsten van de beide dorpskerken samen te voegen. Nader beschouwd blijkt deze oorkonde eerder een uitzonderlijk verzoek in te houden dan een regelmatig

voorkomend gebeurtenis.

Opgravingen verricht bij de eenzaam op de akkers liggende kerken, kerktorens en kerkhoven maakten duidelijk dat er sprake was van een heel andere ontwikkeling: tot de 12-13^e eeuw hadden in de nabijheid van deze kerken en kerkhoven nederzettingen gelegen. Daarna verplaatste de bewoning zich naar andere plaatsen in de omgeving en bleven de kerken eenzaam in de akkers achter.

Bekijken we de plek waar de kerken liggen, dan zien we dat deze meestal voorkomen op de hoogste delen van het bewoonbare gebied. In de loop van de Late Middeleeuwen zien we de bewoning zich verplaatsen in de richting van de beekdalen. We hebben de ontwikkeling in meer dan honderd verschillende zandnederzettingen in Midden- en Oost-Brabant nagegaan en in een groot aantal gevallen lijkt het er op dat deze verschuiving zich inderdaad heeft afgespeeld.

De bewoning zocht de nattere beekdalen op en concentreerde zich meestal in lange linten langs de beekdalranden, op de grens van hoog naar laag, van droog naar nat. De oude kerk en het kerkhof bleven geïsoleerd in de akkers liggen. Door een later plaatsvindende ophoging van de akkers met plaggen werden de grondsporen afgedekt, en raakten de nederzettingen geheel in de vergetelheid. Naast de nu nog bestaande eenzaam gelegen oude kerkresten blijken er ook veel kerken te zijn verdwenen. Zij leven soms in de oude veldnamen voort in de herinnering."

Onze succesvolle zomercampagne aan de Sint-Bavokerk kadert dan ook volledig in deze recente evolutie en bevestigt de onderzoeksresultaten zoals Chris de Bont ze samenvatte.

Wim van Hout

¹ BONT, de, Chris. "...Al het merkwaardige in bonte afwisseling...; een historisch geografie van Midden- en Oost-Brabant", Waalre, Stichting Brabants Heem, 1993, p. 78-80.

HEEMKUNDEKRING "Corsendonca" v.z.w.

nodigt u uit op de

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Deze vergadering gaat door in De Heischuur te Oosthoven op woensdag 15 januari 1997 om 20 uur.

Agenda:

- activiteitenverslag 1996
- financieel verslag 1996
- verslag door de commissarissen voor 1996
- kwijting te verlenen aan de beheerders en commissarissen over het jaar 1996
- aanduiding van twee commissarissen voor het jaar 1997
- begroting 1997
- planning 1997
- varia

de secretaris,
Rudy Cornelis

de voorzitter,
Wim van Hout

INHOUD

Voorwoord	Blz. 1
In memoriam Eugeen Sels	Blz. 2
Oud-Turnhout ten tijden van mijn jeugdijaren	Blz. 4
K.W.B. Oosthoven 50 jaar	Blz. 13
Een gezin uit oud-Turnhout vluchtte naar nederland	Blz. 15
Archeologisch onderzoek te Oud-Turnhout succesvol beëindigd	Blz. 21
Driekoningen	Blz. 28
De gemeenteraad 100 jaar geleden	Blz. 36
De oude waterput op het dorpsplein	Blz. 37
Het dorpsplein: een rechtzetting	Blz. 40
Algemene ledenvergadering	Blz. 42

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 100 fr.

Redactie en lay-out : Roger Van Mierlo

Draaiboom 4

2360 Oud-Turnhout tel.45.06.24

Elk artikel of verhaal handelend over ons dorp, zowel van vroeger als nu, en dat geschikt is voor ons tijdschrift, is steeds welkom op boven vernoemd redactieadres.

Lidmaatschap

Het lidgeld bedraagt 250 fr per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **001-1085134-71 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Museum

Het heemmuseum van Corsendonca is geopend op de eerste zondag van de maand en dit van april tot en met oktober telkens van 14 tot 17 uur. Het museum is gevestigd in het gemeentehuis van Oud-Turnhout. De toegang is gratis.

Fotoarchief

De heemkundekring Corsendonca is reeds geruime tijd bezig met het aanleggen van een fotoarchief. Om dit archief aan te vullen zijn we steeds op zoek naar nieuwmateriaal. Alle fotomateriaal met betrekking tot onze gemeente is steeds welkom (kerkelijk, cultureel, vereniging enz.) U ontvangt steeds, nadat corsendonca een duplicaat heeft laten maken, uw foto's in ongeschonden staat terug. Geef ons een seintje, of contacteer:

Jan Sels

Draaiboom 98

Oud-Turnhout tel. 45.18.12

ASLK - SPAREN

REEDS JAREN HET MEEST ERVAREN

UW BANK EN VERZEKERINGSTEAM

Agentschap Arendonk

De Valken 8

2370 Arendonk

Tel. 014/67.76.96

Agentschap Oud-Turnhout

Steenweg op Turnhout 7

2360 Oud-Turnhout

Tel. 014/45.01.21